

METODINĖS REKOMENDACIJOS DĖL VAIKO INDIVIDUALAUS SOCIALINĖS GLOBOS PLANO SUDARYMO

Įvadas

Metodinės rekomendacijos dėl vaiko individualaus socialinės globos plano (toliau – ISGP, planas) sudarymo yra parengtos atsižvelgiant į Lietuvos Respublikos vaiko gerovę reglamentuojančius teisės aktus¹, ypatingą dėmesį kreipiant Socialinės globos normų apraše išdėstytoms nuostatomis, remiasi mokslo žiniomis ir tyrimais grįstais pasiūlymais, šios srities Lietuvos ir užsienio specialistų praktika.

Sudarant ISGP laikomasi Socialinės globos normų apraše išskirtų principų - *asmens teisių užtikrinimo, dalyvavimo ir bendradarbiavimo, pasirinkimo ir socialinės globos tikslingumo, asmens savarankiškumo ugdymo ir socialinės integracijos, nediskriminavimo* derinant su vaiko globos nustatymo principais, įrašytais LR Civiliniame kodekse, ypač atsižvelgiant į vaiko geriausių interesų pirmumo principą, siekiant užtikrinti vaiko teisių apsaugą ir geriausius interesus. Šie principai taikomi atsižvelgiant į vaiko amžių, brandą, lytį, sveikatos būklę, įsitikinimus, socialinę situaciją ir kitus aspektus.

Metodinės rekomendacijos apima ISGP ir rezultatų/pokyčių vertinimo lenteles.

Rekomendacijos ISGP sudarymui

Bendro pobūdžio patarimai

1. ISGP kaip ir vaiko situacijos vertinimas, yra profesinis instrumentas, suteikiantis gaires, pagrindą, struktūrą vykdyti pagalbos procesą vaikui. Tai yra kūrybiškas ir lankstus, dinamiškas instrumentas, pildomas ir keičiamas pagal poreikį. Plane atsispindi individualūs ir specifiniai vaiko poreikiai bei pagalbos būdai, sykiu jam būdingas visuotinumas – atskirų dalių sąsajos, vienovė. ISGP gali būti pildomas kompiuteriu arba ranka, naudojant trumpas, glaustas formuluotes. Jei planas pildomas ranka, jį turėtų pasirašyti planą sudaręs darbuotojas ir kiti dalyviai. Sprendžiama individualiai pagal situaciją, ar vaiką supažindinti su dokumentu.

2. Planas yra tiesiogiai susijęs su vaiko situacijos vertinimu pagal vaiko raidos sritis - tai tarsi tolesnis žingsnis atlikus vertinimą. Į ISGP perkeliamos tos sritys, kuriose vaikui reikalinga pagalba arba jam reikia sustiprinti ar palaikyti tam tikrus įgūdžius. Čia padės po kiekvienos raidos srities „Poreikių vertinimo apibendrinimo“ lentelės, kuriose pažymėtas pagalbos poreikis, problemos, įvardinamos priežastys, stipriosios pusės. Plane svarbu atskira dalimi išskirti vaikų nuo 15 m. ir vyresnių savarankiškumo ugdymo sritis ir numatyti atitinkamas veiklas, priemones.

Abu instrumentai – vaiko situacijos vertinimas ir ISGP - gali būti naudojami paraleliai, pildomi ir keičiami etapiškai, atsižvelgiant į vaiko augimo ir vystymosi ypatumus, poreikius, vykstančius pokyčius.

¹ Remiamasi LR Civiliniu kodeksu, LT SAD ministro įsakymu „Dėl socialinės globos normų aprašo patvirtinimo“ (suvestinė redakcija 2021), Vaiko teisių apsaugos pagrindų įstatymu (suvestinė redakcija, 2021) ir kt. teisės aktais.

3. ISGP yra rengiamas atsižvelgiant į Socialinės globos normų apraše nustatytus reikalavimus, terminus ir peržiūros periodiškumą: peržiūrimas ir tikslinamas ne rečiau kaip kas 6 mėn., o atsiradus naujoms aplinkybėms – ne vėliau kaip per 5 darbo dienas po šių aplinkybių nustatymo dienos. Vaikams, likusiems be tėvų globos ir su negalia, planas sudaromas ne vėliau kaip per 1 mėnesį nuo socialinės globos teikimo pradžios.

4. Pagrindinis ISGP dalyvis yra vaikas, atsižvelgiant į jo amžių, brandą, būklę ir galimybes, jis yra įtraukiamas į plano sudarymą, jo realizavimą, rezultatų/ pokyčių aptarimą, išklausiama jo nuomonė. Vaiko tėvai ir kiti artimieji, kiti vaikui svarbūs žmonės gali būti plano dalyviai, jei bendradarbiavimas su jais yra įmanomas ir konstruktyvus. juos taip pat vienokiu ar kitokiu būdu pravartu įtraukti į planą, informuoti apie vaiką ir jo situacijos raidą,

5. Atsižvelgiant į Socialinės globos normų aprašą, ISGP rengia ir koordinuoja jo įgyvendinimą socialinis darbuotojas (išskyrus tuos atvejus, jei įstaigos numato kitaip), bendradarbiaudamas su kitais vertinimo dalyviais: su vaiku, jo biologinės šeimos nariais ir kitais jam svarbiais asmenimis, su specialistais, kurie teikia pagalbą vaikui ir/ar jo šeimai (VTA darbuotojais, atvejo vadybininkais, pedagogais, psichologais, medikais ir kt.). Plano sudaryme dalyvauja vaiko pasirinktas „savas asmuo“. Sudarant planą ir jį peržiūrint rekomenduotina remtis komandinio darbo, bendradarbiavimo principais.

6. Sudarant ISGP, kaip ir vertinant vaiko situaciją, naudojami pokalbio, stebėjimo, dokumentų analizės metodai, gali būti pasitelkiamos papildomos kūrybinės priemonės, kurios padėtų specialisto ir vaiko komunikacijai.

Vaiko ISGP lentelė

Lentelė apibendrina tokias plano dalis:

Poreikių užtikrinimas pagal vaiko raidos sritis. Čia įrašomos 5 vaiko raidos sritys, aprašytos vaiko situacijos vertinime. Nėra būtina išskirti kiekvienos srities potemes ar smulkesnius punktus, nes tai atspindės situacijos vertinime.

Nustatytas pagalbos poreikis vaikui. Teiktinos pagalbos poreikis yra kaip atskaita planui ir jo įgyvendinimui. Poreikis yra formuluojamas atsižvelgiant į vaiko situacijos vertinime (Poreikių vertinimo apibendrinimo lentelėse) įvardintas problemas ir pagalbos poreikį. Pavyzdžiui, vaiko situacijos vertinime (lentelėje) įrašyta, kad vaikas turi mokymosi problemų ir jam reikalinga pagalba mokantis, o kartu jis turi sunkumų integruojantis į mokyklos bendruomenę, ši informacija perkeliama į ISGP.

Uždaviniai

Uždaviniai yra susiję su konkrečiais, detalesniais žingsniais nustatytam poreikiui įgyvendinti. Uždavinys dažniausiai kyla iš sunkumo, todėl svarbu surasti ir sunkumo priežastį, nes tai gali padiktuoti tiek patį uždavinį, tiek priemonę. Pavyzdžiui, jei vaikui reikia pagalbos mokantis, uždaviniuose numatoma, kaip tai bus atliekama: 1) padėti ruošti namų darbus; 2) teikti papildomą korepetitorių pagalbą, kad būtų pagerintas matematikos ir lietuvių kalbos mokymasis 3) aptarti vaiko situaciją su mokyklos pedagogais; 4) suteikti psichologinę pagalbą dėl mokykloje išgyvenamos patirties. Kaip matyti, pirmieji 2 uždaviniai yra tiesiogiai susiję su vaiko mokymosi procesu, o kiti 2 – netiesiogiai, bet orientuota į vaiko mokymosi rezultatų pagerinimą, nes vaiko mokymosi poreikiai yra susiję su vaiko išgyventa ankstesne patirtimi.

Veiklos, paslaugos, metodai ir priemonės pagalbos poreikiui įgyvendinti

Ši dalis glaudžiai susijusi su uždaviniais - įvardinamos konkrečios veiklos, paslaugos pagalbos poreikiui įgyvendinti, pasitelkiami metodai ir priemonės, pažymima, kas tai atliks. Pavyzdžiui, socialinio darbuotojo padėjėjo pagalba ruošiant namų darbus, samdomi korepetitoriai matematikos ir lietuvių kalbos mokymuisi, socialinio darbuotojo bendradarbiavimas su mokyklos pedagogais, 4 uždaviniui gali būti dvi pagalbos priemonės - socialinio darbuotojo pokalbiai su vaiku apie mokykloje išgyvenamą patirtį, išklausymas, palaikymas, ir psichologo konsultacijos dėl išgyvenamų baimių ir neužtikrintumo, nes vaikas pateko į naują mokyklą ir dėl mokyklos nelankymo gyvenant tėvų namuose atsirado daug mokymosi spragų, be to, kai kurie bendraklasiai tyčiojasi iš jo dėl to, kad jis yra iš globos namų.

Vaiko ir jo aplinkos stipriųjų pusių, išteklių naudojimas pagalbos procese (jei galima įvardinti).

Kaip minėta vaiko situacijos vertinimo apraše, kiekvienas vaikas, kaip ir kiekvienas žmogus, nors ir labai problemiškas, sužeistas, stokojantis, kažkuo yra išskirtinis, ypatingas, turintis išteklių savyje ir/ar savo aplinkoje. Šios vaiko stipriosios pusės, ištekliai, pažymėti „Poreikių vertinimo apibendrinimo“ lentelėse vertinant vaiko situacijas, yra perkeliamos į planą. Pavyzdžiui, vaiko, kuriam reikalinga pagalba mokantis, stiprioji pusė gali būti jo geras santykis su socialinės darbuotojos padėjėja, su kuria jis ruošia namų darbus, jo motyvacija mokytis tam tikrus dalykus, draugiškas ryšys su vienu bendraklasiu, geras kai kurių pedagogų bendradarbiavimas su globos namų darbuotojais, geras ryšys su psichologu, kuris teikia konsultacijas ir kt.

Pagalbos teikimo laikotarpis, dažnumas, datos

Šioje skiltyje planuojamas pagalbos teikimo laikotarpis, paslaugų dažnumas, jei įmanoma, nurodant konkrečias datas ar laikotarpius. Pavyzdžiui, pagalba vaikui ruošiant pamokas numatoma visų mokslo metų eigoje, o psichologo paslaugos, kurias vaikas gauna kitoje įstaigoje, planuojamos 3 mėn. laikotarpiui, po to galima vertinti pakartotinai ir keisti pagal situaciją. ISGP svarbu atsižvelgti į paslaugų, veiklų vienalaikiškumą – darbą „keliais frontais“, veiklas vienu metu, kas yra dažna globojamų vaikų situacijose, ypač naujai atvykusių globotinių. Pavyzdžiui, pagalba vaikui integruotis globos namuose, mokykloje, mokymosi sunkumų, sveikatos problemų kompensavimas, tvarkos įgūdžių ugdymas, darbas su vaiko tėvais ir kt. Kai kurie poreikiai, problemos yra spęstini neatidėliojant, paraleliai su kitomis veiklomis.

Pokyčio/rezultatų vertinimas. Datos ir vertinimo būdas

Čia yra planuojama, kada ir kaip bus vertinamas rezultatas, pokytis. Galima numatyti periodišką viso plano ar atskirų jo dalių peržiūras, pavyzdžiui, kas 3 mėn., bet ne rečiau kaip kas 6 mėn., kaip nurodyta Socialinės globos normose, arba pagal poreikį, pasikeitus situacijai, pasiekus tam tikrą pokytį. Vaiko ISGP peržiūrimas ir keičiamas keičiantis vaiko situacijos vertinimui. Pokyčio/rezultatų vertinimo būdai gali būti įvairūs – per pokalbius su vaiku, jo šeimos narius, su specialistais, taikant stebėjimą, dokumentų analizę ir kt. Rezultatus vertinti gali socialinis darbuotojas, surinkęs informaciją iš kitų dalyvių, tačiau labai svarbu, kad pokyčio vertinimas, kaip ir plano sudarymas, būtų atliekamas drauge su vaiku, išklausanč jo nuomonę apie tai, kaip jam sekėsi, o taip pat ir specialistų komandoje, numatant konkretų vertinimui skirtą laiką.

Pokyčio/rezultatų vertinimo lentelės

Pokyčio/rezultato vertinimo dalis atliekama peržiūrint planą. Atsižvelgiant į Socialinės globos normas planas peržiūrimas ne rečiau kaip kas 6 mėn. ir sietinas su poreikių pervalinimu. Pokyčio/rezultatų vertinimo lentelės yra dvi – viena yra skirta įvykusiems *teigiamiems pokyčiams, rezultatams* žymėti, *kita – numatytiems, bet nepasiektiems*. Nurodant pasiektą pokytį, pažymima, kas, darbuotojų žiniomis ir manymu, padėjo pasiekti tokį pokytį, kokie numatomi tolesni žingsniai. Pavyzdžiui, vaikas pagerino kai kurių dalykų rezultatus, įdėjo daug pastangų mokydamasis, nors yra neigiamų pažymių. Taigi teigiamas pokytis yra tas, kad visgi vaikas dėjo daug pastangų, pagerėjo jo santykiai su bendraklasiais, pasiektas geras bendradarbiavimas su mokyklos pedagogais, vaikas noriau eina į mokyklą. Kitoje skiltyje nurodoma, kas padėjo tai pasiekti (pavyzdžiui, vaiko motyvacija, geri santykiai su darbuotojais, produktyvus mokyklos pedagogų bendradarbiavimas). Kitoje lentelėje prie nepasiektų rezultatų galima žymėti, kad pavyzdžiui, vaikui, nepaisant įdėtų pastangų, nepavyko pasiekti geresnio matematikos mokymosi, galutinis dalyko pažymys yra neigiamas. Svarbu įvardinti galimas priežastis - vaikas turi daug mokymosi spragų, jis užsiblokuoja mokydamasis, jam sunku koncentruoti dėmesį ir mąstyti. Tolesni žingsniai: bus aptariama komandoje, kaip toliau padėti vaikui. Pokyčių/rezultatų vertinimas nėra tik pasiektų ar nepasiektų rodiklių santrauka, veikiau tai yra būdas stebėti ir įsivertinti planuotą bei teiktą pagalbą, numatyti tolesnius žingsnius.

ISGP pabaigoje nurodomi specialistai, sudarę planą, plano sudarymo ir peržiūros datos.

Parengė: dr. Lijana Gvaldaitė, Vilniaus universiteto Filosofijos fakulteto Sociologijos ir socialinio darbo instituto docentė